

Sygn. akt I CK 209/04

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 grudnia 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)
SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)
SSA Wojciech Kościółek

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa P.M.
przeciwko D.A., A.A., J.A. i M.Z.
o zachówek,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 8 grudnia 2004 r.,
kasacji powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 15 października 2003 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 15 października 2003 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego oddalającego powództwo P.M. przeciwko J.A., A.A., M.Z. i D.A. o zasądzenie kwoty 50 000 zł. tytułem zachowku.

Sądy ustaliły, iż powód jest jednym z trzech spadkobierców ustawowych L.M., po której spadek na mocy testamentu nabyli po połowie M.Z. i nie żyjący obecnie J.A. W skład spadku wchodzi zabudowana nieruchomości położona w W., składająca się z dwóch działek, której wartość powód określił na kwotę 300 000 zł., zaś pozwani nie orientowali się w jej wycenie.

Oddalając powództwo o zachówek Sąd pierwszej instancji stwierdził, że powód, wbrew wymaganiom art. 6 k.c., nie udowodnił wartości majątku spadkowego, bowiem dowodem takim nie jest, w ocenie Sądu, gołosłowne twierdzenie powoda, iż wartość majątku spadkowego wynosi 300 000 zł.

Sąd Apelacyjny oddalając apelację powoda opartą na zarzutach naruszenia art. 6 k.c. oraz art. 278 § 1, art. 224 § 1, art. 227, art. 232 i art. 233 § 1 k.p.c.. stwierdził, iż w sprawie nie było podstaw do dopuszczenia przez Sąd z urzędu dowodu z opinii biegłego w celu ustalenia wartości nieruchomości spadkowej, bowiem zgodnie z art. 6 k.c. to na powodzie spoczywał ciężar udowodnienia tej okoliczności, skoro pozwani zakwestionowali wysokość należnego mu zachowku. Powód modyfikując swoje stanowisko w tym przedmiocie zawarte w pozwie, nie zgłosił dowodu z opinii biegłego, uznając, że powinna to uczynić pozwana, skoro kwestionuje wartość masy spadkowej i wysokość zachowku, co zdaniem Sądu Apelacyjnego, sprzeczne jest z zasadami art. 6 k.c. Sąd drugiej instancji oddalił także wniosek dowodowy powoda zgłoszony w apelacji o dopuszczenie dowodu z załączonej do apelacji opinii biegłego sądowego wydanej na zlecenie powoda, zawierającej wycenę spadkowej nieruchomości, uznając ten wniosek za spóźniony, a nadto stwierdzając, że pozasądowa opinia biegłego jest tylko dokumentem prywatnym i nie ma tego

waloru dowodowego, co opinia sporządzona na zlecenie sądu, wobec czego należy uznać, że powód nadal nie wykazał, jaka jest wartość masy spadkowej.

W kasacji od powyższego wyroku opartej na obu podstawach kasacyjnych wskazanych w art. 393¹ k.p.c., powód w ramach pierwszej podstawy zarzucił naruszenie art. 6 k.c. przez błędną wykładnię a w ramach drugiej podstawy zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 224 § 1, art. 227, art. 278 § 1, art. 398 § 2 i art. 382 k.p.c., które doprowadziło do nie rozpoznania istoty sprawy. Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o należnych mu kosztach procesu za wszystkie instancje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powołany w kasacji przepis art. 6 k.c. ma charakter ogólnej reguły dowodzenia określającej rozkład ciężaru dowodu przez wskazanie podmiotu, na którym ciężar dowodzenia spoczywa oraz przedmiotu dowodzenia. Reguluje więc kwestię tego, kto ma dowodzić i czego ma dowieść. Jako norma ogólna, nie może stanowić samodzielnej podstawy rozstrzygnięcia a co za tym idzie, co do zasady, nie może być samodzielną podstawą kasacji. Brak powołania przez powoda w kasacji zarzutu naruszenia art. 991 k.c. stanowiącego podstawę jego roszczenia i tym samym odniesienie dla zastosowania zasad dowodowych określonych w art. 6 k.c. sprawia, że sam zarzut naruszenia art. 6 k.c. nie może być uznany za skuteczny.

Bezskuteczność tego zarzutu nie przesądza jednak o bezskuteczności kasacji, bowiem uzasadnione są zarzuty oparte na drugiej podstawie kasacyjnej. W istocie rzeczy w sprawie doszło nie tyle do naruszenia art. 6 w zw. nie powołanym w kasacji art. 991 k.c., co do naruszenia przepisów postępowania cywilnego dotyczących przedmiotu i oceny dowodów.

Powód występując z żądaniem zachowku wskazał wartość masy spadkowej określając wartość jedyne go jej składnika - zabudowanej nieruchomości, jak również powołał ewentualny dowód na tę okoliczność- opinię biegłego, jeśli pozwani zakwestionują podaną wartość. W toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji zgłosił także na tę okoliczność dowód z zeznań świadka i stron.

Pozwani w toku procesu w istocie nie zakwestionowali wskazanej przez powoda wartości nieruchomości spadkowej, stwierdzili, że nie orientują się w jej wycenie, a pozwana M.Z. podważyła jedynie wartość spadku i wartość zachowku ze względu na istniejące, według jej twierdzeń, długi spadkowe, nie podważając podanej przez powoda wartości nieruchomości spadkowej. W tym stanie rzeczy, stosownie do art. 230 i art. 229 w zw. z art. 227 k.p.c., Sądy powinny ocenić czy wskazana przez powoda wartość spadkowej nieruchomości może być uznana za fakt przyznany, a dowodu wymagają tylko zarzuty pozwanej istnienia długów spadkowych, co do których, zgodnie z zasadami art. 6 k.c. w zw. z art. 991 k.c., bez wątpienia na niej spoczywał ciężar dowodu, czy też wskazana przez powoda wartość masy spadkowej nie może być uznana za przyznaną i wymaga dowodu, obciążającego powoda. Z faktu, że Sąd Okręgowy dopuścił na wniosek powoda dowód z przesłuchania świadka G.M. oraz stron na okoliczność wartości nieruchomości wchodzącej w skład masy spadkowej wynika, iż nie uznał wartości nieruchomości za przyznaną, choć nie uzasadnił swego stanowiska w tym przedmiocie, podobnie jak i okoliczność tę pominął Sąd Apelacyjny. Brak kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 229 i 230 k.p.c. nie pozwala jednakże na szersze wywody w tym przedmiocie. Skoro jednak Sądy uznały za konieczne udowodnienie przez powoda wskazanej wartości masy spadkowej i Sąd pierwszej instancji przeprowadził w tym celu część ze zgłoszonych przez powoda dowodów, to jego obowiązkiem było dowody te ocenić, zgodnie z zasadami art. 233 § 1 k.p.c. Tymczasem nie dokonał on żadnej oceny zeznań świadka G.M., która wskazała stan i wartość nieruchomości spadkowej oraz szczegółowo podała na jakiej podstawie powód i ona wartość tę ustalili. Nie ocenił też w sposób odpowiadający wymaganiom art. 233 § 2 k.p.c. zeznań powoda w tym przedmiocie, poprzestając na stwierdzeniu, że są one gołosłowne. Taka ocena dowodów, a w istocie jej brak, w rażący sposób narusza art. 233 §1 k.p.c., co powinien stwierdzić Sąd Apelacyjny przy ocenie apelacyjnego zarzutu naruszenia tego przepisu. W tym stanie rzeczy za skuteczny musi być uznany kasacyjny zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c.

Trafnie także skarżący zarzuca naruszenie art. 224 § 1, art. 227 k.p.c. i art. 278 § 1 w zw. z art. 382 k.p.c. w wyniku pominięcia przez Sąd Okręgowy zawartego w pozwie wniosku dowodowego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego

sądowego celem ustalenia wartości nieruchomości spadkowej i zaakceptowania tego stanowiska przez Sąd Apelacyjny, mimo zgłoszonych w tym względzie zarzutów w apelacji. Wbrew stanowisku Sądu odwoławczego, powód nie cofnął tego wniosku i nawet jeśli wyraził zapatrywanie, że to pozwana powinna zgłosić taki dowód, jeżeli kwestionuje podaną przezeń wycenę, to Sąd Okręgowy miał obowiązek wniosek dowodowy rozpoznać i skoro uznał, że na powodzie spoczywał ciężar udowodnienia tej okoliczności - a dotychczas przeprowadzone na jego wniosek dowody jej nie wykazały - miał obowiązek zgłoszony dowód dopuścić, albo uzasadnić, dlaczego wniosek oddał. Nie zajęcie żadnego stanowiska w tym przedmiocie, a następnie oddalenie powództwa z powodu nie udowodnienia okoliczności, na udowodnienie której pominięty dowód był zgłoszony, stanowi naruszenie wskazanych wyżej przepisów, prowadzące do nie wyjaśnienia stanu faktycznego sprawy i nie rozpoznania jej istoty. Nie uwzględnienie przez Sąd odwoławczy zgłoszonych w tym zakresie zarzutów apelacyjnych, uzasadnia kasacyjne zarzuty naruszenia wskazanych wyżej przepisów procesowych.

Trafnie także skarżący zarzuca naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 382 k.p.c. w wyniku oddalenia zawartego w apelacji wniosku dowodowego o przeprowadzenie dowodu z załączonej opinii pozasądowej biegłego sądowego. Wprawdzie brak kasacyjnego zarzutu naruszenia przez ten Sąd art. 381 k.p.c. nie pozwala Sądowi Najwyższemu na ocenę stanowiska Sądu Apelacyjnego w przedmiocie spóźnionego zgłoszenia tego wniosku, nie mniej w ramach oceny zarzutu naruszenia art. 382 k.p.c. trzeba stwierdzić, że sąd odwoławczy orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Jest sądem samodzielnie rozpoznającym sprawę merytorycznie po raz drugi i co do zasady może i powinien przeprowadzać postępowanie dowodowe w pełnym, koniecznym zakresie. Przepis art. 381 k.p.c. pozwala mu jedynie, w określonej w nim sytuacji, na oddalenie spóźnionego wniosku dowodowego, jednakże może on również taki wniosek uwzględnić i powinien to uczynić, jeśli jest to konieczne do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. Skoro zatem Sąd Apelacyjny uznał, że powód powinien udowodnić podaną wartość nieruchomości spadkowej i nie uczynił tego przy pomocy dotychczas przeprowadzonych dowodów, to oddalenie zgłoszonego w tym przedmiocie

w apelacji wniosku, przy istnieniu wskazanych wyżej uchybień w postępowaniu dowodowym w pierwszej instancji, stanowi naruszenie art. 382 k.p.c.

Błędne jest także stanowisko Sądu Apelacyjnego odmawiające dowodowi z pozasądowej opinii biegłego mocy dowodowej. Opinia taka stanowi dokument prywatny, jest dowodem, o którym mowa w art. 245 k.p.c. i jak każdy inny dowód może służyć do wykazania okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Dezawuowanie takiego dowodu, bez zapoznania się ze stanowiskiem strony przeciwnej i bez dokonania jego oceny zgodnej z zasadami art. 233 § 1 k.p.c. narusza wskazane przepisy.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 w zw. z art. 393¹⁹ k.p.c.).